

Những vấn đề trong việc đấu thầu dự án xây dựng có vốn đầu tư của nhà nước

Những quy định mang tính bắt buộc trong quá trình đấu thầu vẫn liên tục được nhắc tới trên thị trường xây dựng là “Công bằng, công khai và trung thực”. Tuy nhiên, thực tế là có nhiều vấn đề xảy ra khi tiến hành đấu thầu mà các nhà thầu và chủ đầu tư cố tình tạo ra làm ảnh hưởng đến sự minh bạch trong công tác đấu thầu, đặc biệt là các dự án đầu tư của Chính phủ. Qua nghiên cứu, tác giả bài viết đã nhận định 4 vấn đề tồn tại trong công tác đấu thầu công trình do nhà nước đầu tư như sau:

Nội bộ ngầm lựa chọn nhà thầu

Một là chia nhỏ hạng mục công trình, để tránh đấu thầu công khai. Người chịu trách nhiệm đấu thầu sẽ dựa vào quy định của luật pháp mà chia dự án thành các hạng mục nhỏ lẻ hoặc chia từng giai đoạn thực hiện gói thầu, làm sao vẫn đảm bảo các hạng mục đấu thầu là đạt tiêu chuẩn quy định, hợp pháp. Các hạng mục được chia nhỏ có thể là xây dựng, kết cấu, thi công, hạng mục khác có thể là điện nước, trang trí nội ngoại thất, thiết bị công trình, lắp đặt trần sàn... Liên quan đến một dự án xây dựng còn có bộ phận khảo sát, thiết kế, giám sát, tư vấn cũng chỉ thông báo mời thầu ở phạm vi nhỏ. Những dự án đầu tư theo hình thức BT hoặc BOT rất thu hút doanh nghiệp xây dựng, chính vì thế quá trình mời thầu và đấu thầu luôn xảy ra vấn đề.

Thứ hai là ngụy tạo hồ sơ giả, tiến hành đấu thầu ngầm. Một số đơn vị phụ trách dự án hoặc đơn vị chủ quản (Đơn vị mời thầu hợp pháp), căn cứ theo quy định mời thầu, đấu thầu ngụy tạo hồ sơ ảo, mang tính hình thức nhưng vẫn hợp pháp, trong khi đó nội bộ đã ngầm lựa chọn đơn vị trúng thầu. Thậm chí có những đơn vị mời thầu chấp nhận rủi ro, vẫn tiến hành đấu thầu công khai, nhưng bằng hình thức nào đó, dù là nhà thầu nào trúng thầu sau đó cũng đều “tự nguyện” bỏ cuộc, và nhà thầu được lựa chọn từ trước đương nhiên vẫn trúng thầu.

Ba là thiết lập ngưỡng hạn chế, cố tình gây khó dễ cho doanh nghiệp. Tùy từng dự án, và từng địa phương khác nhau mà hồ sơ và yêu cầu về tư cách của đơn vị tham gia đấu thầu được quy định khác nhau, chính vì thế vì lợi ích nào đó mà đơn vị tổ chức hoạt động đấu thầu cố tình đưa ra các yêu cầu để hạn chế, hoặc loại bỏ những đơn vị gây bất lợi cho quá trình tổ chức đấu thầu, thực hiện chính sách phân biệt đối xử, nhằm can thiệp vào kết quả đấu thầu, thậm chí khi nhà thầu trúng thầu, đơn vị tổ chức đấu thầu vẫn can thiệp gây áp lực để nhà thầu chính lựa chọn các thầu phụ khác.

Nhà thầu nào cũng mảnh khoe

Nhà thầu muốn trúng thầu cần phải có nhiều hành động linh hoạt để được tham gia bỏ thầu và nhận thầu, để có được hợp đồng, nhiều nhà thầu bất chấp không từ một thủ đoạn cạnh tranh nào để giành được hợp đồng.

Thứ nhất là hồ sơ năng lực của nhà thầu. Dựa vào năng lực, hồ sơ, các giấy tờ chứng nhận doanh nghiệp, năng lực cán bộ, công nhân viên, khả năng tài chính... tất cả đều có thể làm giả để thực hiện mục tiêu gian lận thầu để được trúng thầu; Một số công ty, doanh nghiệp, để phù hợp với yêu cầu mà đơn vị tổ chức đấu thầu đưa ra, đã không quản ngại sử dụng các mảnh khoe để có được giấy chứng nhận, bằng cấp hoặc giấy phép kinh doanh đúng tiêu chuẩn quy định.

Thứ hai là hối lộ. Con đường này được nhiều nhà thầu lựa chọn nhất, và cũng là cách nhanh nhất để được trúng thầu. Từ chủ đầu tư, các chuyên gia đánh giá hồ sơ thầu, đến người quản lý dự án... đều được chăm sóc tận tình, mọi hoạt động hối lộ đều diễn ra một cách âm thầm và có quy tắc, chính vì thế rất khó phát hiện được sai trái của doanh nghiệp khi tham gia đấu thầu.

Thứ ba là liên minh. Các nhà thầu nếu nhận thấy việc đấu thầu trở nên khó khăn sẽ tự động tìm cách liên minh thông đồng với nhau. Sau khi thống nhất hồ sơ, dù doanh nghiệp nào trong khối liên minh được chọn thì các doanh nghiệp khác cũng đều được hưởng lợi, từ vị trí thầu chính cho đến thầu phụ.

Trăm phương ngàn kế tiếp cận dự án

Để có được hợp đồng chính thức, các nhà thầu phải có đầy đủ thông tin về dự án đấu thầu, nắm bắt được các yêu cầu và đơn vị chủ quản để có được những sự chuẩn bị đầy đủ và kỹ lưỡng khi tham gia đấu thầu. Chính vì thế, trong giới nhà thầu, luôn có những quy tắc mà nhà thầu nào cũng phải nắm vững.

Các dự án xây dựng có đầu tư của Chính phủ bao giờ cũng do cơ quan nào đó chịu trách nhiệm tổ chức đấu thầu, vì thế việc phê duyệt và quyết định đơn vị có thẩm quyền quyết định đấu thầu đều được các nhà thầu theo dõi sát sao, các mối quan hệ cá nhân được vận dụng để nắm bắt thông tin và tình hình.

Một số công ty, doanh nghiệp thay đổi tư cách pháp nhân để có được sự hậu thuẫn từ các thế lực chính trị ngầm. Mặc dù dự án được kiểm soát chặt chẽ, và có nhiều ban ngành cùng tham gia thẩm định hồ sơ thầu, nhưng vẫn có những kẽ hở mà các doanh nghiệp nắm bắt được để dễ dàng lọt qua.

Quản lý vụng về

Hệ thống quản lý hồ sơ đấu thầu không thống nhất. Chức năng của các phòng ban, trách nhiệm của người đứng đầu không rõ ràng, quản lý chồng chéo khó phân trách nhiệm, tình trạng quản lý hồ sơ thầu vẫn lộn xộn từ trước đến nay, tuy đã có nhiều văn bản chỉ đạo hướng dẫn từ cấp trên. Tuy nhiên, đối với các dự án xây dựng dù có hay không có vốn đầu tư của Chính phủ thì vẫn quản lý theo kiểu “phép vua thua lệ làng”.

Trong quá trình xét duyệt hồ sơ thầu, khả năng chuyên môn và năng lực của đội ngũ đánh giá hồ sơ không được kiểm duyệt chặt chẽ, khó tránh khỏi tình huống nhiều người bị mua chuộc kết quả đánh giá xếp loại hồ sơ. Hơn nữa dù đấu thầu công khai, nhưng khâu duyệt hồ sơ thì lại làm bí mật, do đó tính minh bạch và công bằng vẫn không được đảm bảo.

Hiện nay vẫn chưa có cơ sở pháp lý nào để đánh giá và quản lý một cách tối ưu đối với kết quả hoạt động mời thầu, trúng thầu. Chính vì thế rất khó để đánh giá kết quả trúng thầu có gian lận hay không, không có căn cứ để điều tra, và cũng không có chứng cứ để chứng minh trong quá trình mời thầu, đấu thầu có hành động phi pháp diễn ra. Cho nên, dù biết chắc trong quá trình đấu thầu, kết quả đấu thầu đã bị can thiệp, nhưng những nhà quản lý vẫn chưa tìm ra được cách giải quyết, và các nhà thầu thì vẫn tiếp tục dùng mọi thủ đoạn để có được hợp đồng.

Trong tương lai, Chính phủ và các cơ quan chức năng cần phải đưa ra những quy định nghiêm minh và rõ ràng hơn để đảm bảo tính trong sạch và công bằng cho thị trường thầu.

Tuân Văn

Nguồn: <http://www.chinajsb.cn>

ND: Quỳnh Anh